

Митич Сергій Павлович,
викладач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЧИ Є ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ІСТИНИ МЕТОЮ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ?

Теоретичне положення про пізнання світу має велике практичне значення. Воно орієнтує слідчого, дізнавача, суддю на вжиття всіх можливих заходів для встановлення обставин у тому вигляді, в якому вони мали місце насправді. Отже, встановлення істини у кримінальному провадженні залежить від багатьох чинників, зокрема від тих, що характеризують суб'єкта пізнання та його особисте ставлення до пізнаних явищ дійсності: морально-етичні погляди уповноважених здійснювати кримінальне судочинство осіб; компетентності та інтелектуальних якостей, що характеризують особистість слідчого, дізнавача та судді.

Пошук істини та відстоювання своїх тверджень забезпечується засадою змагальності сторін та свободою в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, при цьому суду, як суб'єкту доказування, надається пасивна роль в цьому процесі. На думку В.Т. Нора саме встановлення істини є незмінним фундаментом, основою правосуддя в кримінальному провадженні, бо без нього правосуддя неможливе, адже втрачає свою конституційну ознаку – справедливість [3, с. 88].

Істотні розбіжності серед процесуалістів викликає питання про зміст та характер істини. Абсолютну чи відносну істину вдається встановити органам досудового розслідування та суду? Розмежування даних понять застосовується лише у науковому пізнанні. Так, В.М. Тертишник висловлював свою думку з цього приводу, він стверджував, що є невірним постановка питання про те, що істина, що встановлюється у кримінальному провадженні є абсолютною або відотною [1, с. 15].

Сьогодні, поняття «об'єктивної істини» відсутнє в кримінальному процесі та існують лише у філософській площині, як адекватне відображення суб'єктом пізнання предметів і явищ дійсності такими, якими вони існують незалежно від свідомості [2]. За своєю природою істина, яка встановлюється в ході кримінального провадження, є абсолютною і відотною, обставини кримінального правопорушення встановлюються у точному співвідношенні з тим, що було насправді. До того ж особливість пізнання в кримінальному процесі (визначені в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – Кодекс) предмет доказування, шкода, способи, час розслідування та розгляду провадження тощо) дає можливість вважати, що органи досудового розслідування та суд пізнають не все, що може бути якось пов'язане зі вчиненим кримінальним правопорушенням, а

лише найважливіші відомості про подію. Це, у свою чергу, дозволяє розкрити кримінальне правопорушення, встановити винних і застосувати справедливе покарання до них. Ні слідчий (дознавач), ні суд не зобов'язані досконало визначати всі факти у кримінальному провадженні, що мають значення на вирішення завдань кримінального процесу. Наприклад, ці органи не повинні точно встановлювати дорослішання підозрюваного (обвинуваченого), членів його сім'ї тощо, якщо вони не мають значення для встановлення обставин, які підлягають доказуванню. З цього варто зробити висновок, що знання про кримінальне правопорушення будуть відносними. У той же час відносна істина, пізнана у процесі, є об'єктивною, яка достовірно відтворює події об'єктивного світу.

Незважаючи на різницю в думках вчених про зміст істини в кримінальному судочинстві Кодекс не визначає встановлення істини як завдання кримінального провадження. Навіть суд, під час судового розгляду, визначає за мету з'ясування всіх обставин кримінального провадження, усюючи з судового розгляду все, що не має значення для кримінального провадження. Однак, кримінальне процесуальне судочинство здійснюється не тільки відповідно до Кодексу, а й Конституції України та міжнародних правових актів, акредитованих Україною. Так, відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, тільки суд вправі вимагати надання всіх доказів, які він вважає необхідними для встановлення істини [1, с. 15–16, 709].

Деякі вчені вважають, що метою доказування є лише встановлення обставин, зазначених у ст. 91 Кодексу [1, с. 229] однак, вважаю таку думку помилковою. Визнання обвинуваченим своєї вини, наприклад, зовсім не означає встановлення вчинення ним кримінального правопорушення. За такого підходу велика небезпека повернення до розшукового типу кримінального процесу, де «царицею доказів» виступали показання обвинуваченого.

Саме тому, встановлення об'єктивної істини, як мета кримінального процесуального доказування, основаної на справжніх знаннях про обставини кримінального правопорушення дозволить забезпечити виконання завдань кримінального провадження.

Загалом кримінальне процесуальне доказування забезпечується за рахунок таких принципів, як повнота, всебічність та об'єктивність дослідження всіх обставин, що мають значення для кримінального провадження в їхній системній єдності, а також низки інших положень Кодексу, що мають більш приватний характер, наприклад, таких, як вимога усунення всіх логічних протиріч між доказами у вигляді збирання нових фактичних даних, що обґрунтовують їх істинність. Проте, такі норми, як визначення обставин, що підлягають доказуванню; різні методи доказування (слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії); наявність заходів забезпечення кримінального провадження; система стадій кримінального судочинства, безпосередньо призначені на досягнення мети кримінального провадження. Спрямованість суб'єктів

доказування на необхідність встановлення об'єктивної істини тягне за собою низку інших наслідків: захист прав потерпілого від кримінального правопорушення; захист невинуватого від незаконного та необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження його прав; сприяє зміцненню законності.

Саме тому, навіть за відсутності в Кодексі окремої засади встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, варто виокремити її принципи: відповідність висновків досудового розслідування та суду об'єктивній реальності; відповідність має бути точною; відсутність упередженості та суб'єктивізму при формулюванні висновків; змістом істини завжди виступають обставини, які підлягають доказуванню; - кожна обставина, в кожному конкретному провадженні підлягає всебічному дослідженні задля формулювання істинного судження, що відповідає дійсності.

Прагнення до досягнення такої мети, як встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні, з урахуванням дотримання всіх встановлених чинним законодавством норм має стати природнім, моральним орієнтиром для осіб, які приймають процесуальні рішення у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб : за заг. ред. Тертишника В.М. Київ : Алерта, 2021. 1110 с.

2. Філософський енциклопедичний словник. URL: <https://9.slovaronline.com/>.

3. Яновська О.Г. Роль суду в змагальному кримінальному судочинстві. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1. 2013. С. 87–91.

Моргун Надія Сергіївна,

професор кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАЛУЧЕННЯ СЛІДЧИМ СПЕЦІАЛІСТА ДЛЯ УЧАСТІ В ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Слідчий, як службова особа, що проводить досудове розслідування у кримінальному провадженні та несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій, зобов'язаний застосовувати всі заходи для забезпечення ефективності розслідування. Підвищення ефективності досудового розслідування напряму залежить від прийняття ним процесуальних рішень у справі. Одним із дієвих таких його рішень є залучення обізнаних осіб у кримінальному провадженні, що володіють спеціальними знаннями. У Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня